

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni

Program wsparcia osób bezdomnych

Na lata 2008-2011

I. WPROWADZENIE

Niniejszy dokument stanowi kontynuację i rozwinięcie działań zawartych w Gdyńskim Programie Pomocy Bezdomnym z 1999r. Dynamika zjawisk w problematyce bezdomności, powstające nowe formy wsparcia oraz nowa sytuacja ekonomiczno – społeczna spowodowały konieczność dostosowania planów do obecnych potrzeb. Jednym z ważniejszych rezultatów końcowych starego dokumentu było zaplanowanie i wdrożenie 4 poziomów wsparcia.

Pierwszy poziom w pracy z osobami bezdomnymi miał na celu przede wszystkim:

- Pierwszy kontakt,
- Ewidencję rozmiarów i zakresu zjawiska na terenie Gdyni,
- Zapobieganie zagrożeniom epidemiologicznym w miejscach użyteczności publicznej w których przebywają bezdomni,
- Ograniczenie zjawiska koczowania bezdomnych na dworcach PKP, klatkach schodowych, przychodniach zdrowia i innych miejscach użyteczności publicznej.

Poziom drugi miał na celu szeroko pojęte uaktywnienie osoby bezdomnej na rzecz poprawienia swojej sytuacji życiowej oraz przeprowadzenie próby integracji ze środowiskiem.

Poziom trzeci to próba zabezpieczenia warunków do samodzielnej egzystencji klienta w środowisku lokalnym, tzn. klient mając własny dochód i uregulowane sprawy formalne, zdrowotne itp. podpisuje umowę z Ośrodkiem Pomocy Społecznej, w której Ośrodek zobowiązuje się do partycypowania w kosztach wynajmu lokalu przez klienta. Pomimo dużej samodzielności klienta, na tym etapie pozostaje on w ścisłej relacji z pracownikiem socjalnym.

Poziom czwarty zakładał samodzielne funkcjonowanie klienta z niewielką asystą pracownika socjalnego. Osoba przestaje być bezdomną, ma swój stały dochód, miejsce, w którym może mieszkać, sama kieruje własnymi sprawami życia codziennego i staje się częścią społeczności lokalnej. Rola Ośrodka na tym etapie polega na pozostawaniu w gotowości do działań wspierających ze szczególnym uwzględnieniem poradnictwa specjalistycznego.

Układ czteropoziomowego wsparcia i pracy z osobami bezdomnymi pozostaje nadal aktualny i jest w standardzie działań MOPS.

Podstawy prawne Programu

Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004r. (j.t. Dz.U. z 2008r Nr 115 poz. 728)

Art. 7. Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

(3) bezdomności;

Art. 15. Pomoc społeczna polega w szczególności na:

1) przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń;

2) pracy socjalnej;

3) prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej;

4) analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej;

5) realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych;

6) rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Art. 17. 1. Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy:

1) opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka;

Art. 17. 2. Do zadań własnych gminy należy:

4) podejmowanie innych zadań z zakresu pomocy społecznej wynikających z rozeznaczonych potrzeb gminy, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych.

Strategia

Gdyńska Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2008-2013 przyjęta Uchwałą Rady Miasta nr XVII/417/08 z 27 lutego 2008r., w części dotyczącej sposobu wdrożenia zapisów wskazuje Program wsparcia osób bezdomnych jako jeden z dokumentów operacyjnych.

II. DEFINICJE

Definicja bezdomności wg Ustawy o pomocy społecznej z dn. 12 marca 2004 r. (art.6 p.8)

Osoba bezdomna to „osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowana na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych, a także osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania.”

Definicja bezdomności wypracowana przez Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności:

„Osoba bezdomna to taka, która z różnych przyczyn, wykorzystując własne możliwości i uprawnienia, czasowo lub trwale nie jest w stanie zapewnić sobie schronienia spełniającego minimalne warunki pozwalające uznać je za pomieszczenie mieszkalne. Miejsce spełniające warunki mieszkalne to takie, które nadaje się do stałego przebywania bez narażania zdrowia, i które umożliwia zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych: noclegu, zachowania higieny osobistej, sporządzania posiłków.”¹

III. DIAGNOZA SYTUACJI OSÓB BEZDOMNYCH NA TERENIE MIASTA GDYNI

Dane MOPS:

1. Liczba osób bezdomnych w Gdyni

Liczba osób bezdomnych na terenie Gdyni, korzystająca ze stałych form wsparcia Ośrodka oraz objęta monitoringiem Zespołu ds. Bezdomnych wynosi ok. **550 osób**. Wśród tych osób jest ok. **60** które uczestniczą w Indywidualnych Programach Wychodzenia z Bezdomności, ok. **300** przebywa w schroniskach dla osób bezdomnych i **190** w miejscach niemieszkalnych (głównie altany ogrodnicze). We wspomnianej liczbie 190 osób przebywających w miejscach niemieszkalnych około 50 osób pozostaje w grupie zwiększonego ryzyka z uwagi na miejsce przebywania (dworzec, klatki, ruiny, pustostany). W statystykach Zespołu zewidencjonowano również ok. **350 osób** którym udzielono jednorazowego wsparcia w postaci określonego świadczenia lub pracy socjalnej. Duża część

---

¹ Przeformułowana definicja zaproponowana przez A. Przyemeńskiego, w: Przyemeński A., *Bezdomność – społeczno-ekonomiczne uwarunkowania zjawiska na przykładzie Poznania*, Praca Socjalna 1997 nr 3, za: M. Dębski, P. Olech, *Portret zbiorowości ludzi bezdomnych województwa pomorskiego*, Gdańsk 2005/2006.

z tych osób to osoby, które przyjechały do Gdyni z innych miejscowości a także osoby, które znalazły się w sytuacji zagrożenia bezdomnością i w chwili obecnej nie korzystają z żadnych stałych form wsparcia Zespołu.

W porównaniu do roku ubiegłego liczba osób bezdomnych pozostaje na tym samym poziomie².

2. Profil Zbiorowości Gdyńskich Osób Bezdomnych w świetle badań socjodemograficznych przeprowadzonych w grudniu 2007r.³ (badania prowadzone co 2 lata począwszy od 2001r.)

- Badanie socjodemograficzne realizowane było w całym województwie pomorskim dnia 7 grudnia 2007 roku.
- Badaniem objęto wszystkie osoby przebywające w placówkach dla osób bezdomnych oraz w innych instytucjach (szpitale, zakłady karne, izby wytrzeźwień).
- Drugą grupą badaną stanowiły osoby przybywające na terenach ogródków działkowych oraz w innych miejscach niemieszkalnych.
- Badanie prowadzone było metodą kwestionariusza wywiadu dla osoby dorosłej i dla osób, które w trakcie realizacji wywiadu nie ukończyły 18 roku życia.
- Wywiady z bezdomnymi dziećmi były przeprowadzane z rodzicami osób bezdomnych bądź z ich opiekunami.
- Łącznie w roku 2007 przebadano w Gdyni 499 osób dotkniętych bezdomnością.

Zmienne społeczno demograficzne

- Zdecydowana większość przebadanych osób to mężczyźni (72,6%), jedynie 27,4% wszystkich respondentów to kobiety.
- Analizując cechy respondenta pod względem wykształcenia osoby dotknięte problemem bezdomności przebywające na terenie Gdyni, podobnie jak cała populacja osób w takiej sytuacji w województwie pomorskim, to osoby nisko

---

² Dane statystyczne Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gdyni za rok 2007.

³ Dane z Raportu na temat badania socjodemograficznego osób bezdomnych w Gdyni z 2007r opracowane przez Macieja Dębskiego reprezentującego firmę Centrum Doradztwa i Badań Społecznych „Socjogram”, 80-180 Gdańsk, ul. Częstochowska 41/11

wykształcone. Wśród badanych osób przeważa wykształcenie zawodowe (41,7%) oraz podstawowe (36%). Kolejne 17,5% respondentów przyznało, że posiada wykształcenie średnie, zaś najmniej liczna grupa to osoby bezdomne posiadające wykształcenie niepełne podstawowe (2,72%) oraz wyższe (1,98%).

- W badanej grupie osób przeważają osoby w średnim wieku bądź starsze (powyżej 40 roku życia znajduje się ponad 75% wszystkich osób bezdomnych).
- Ponad połowa gdynian dotkniętych bezdomnością przebywa w placówkach dla osób bezdomnych (52,17%), zaś 29,5% zamieszkuje altanki na terenach ogródków działkowych.

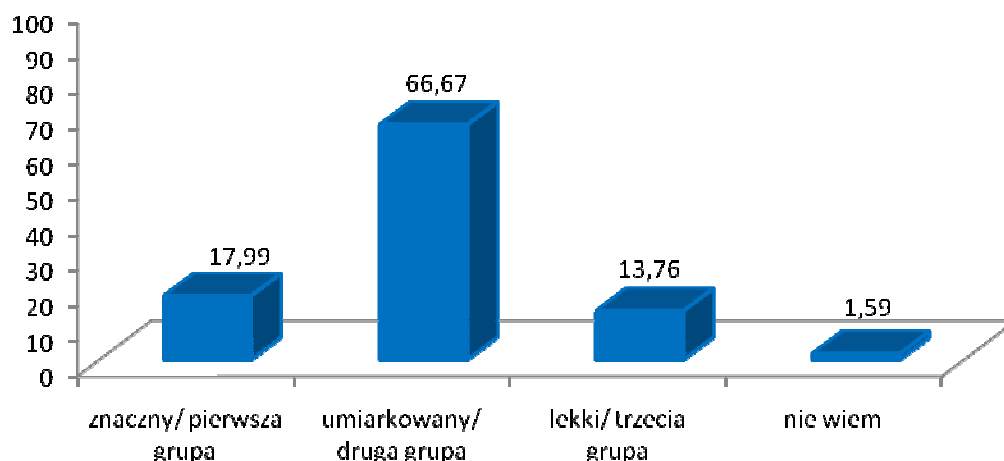
Zdrowie osób bezdomnych

- 8,2 % osób lokujących się w obszarze problematyki bezdomności oceniło swój stan jako bardzo dobry, 34,7% jako dobry. Nieco ponad co trzecia osoba uważa, że jej stan zdrowia utrzymuje się na poziomie dostatecznym (36,2%), zaś co piąta osoba deklaruje zły stan zdrowia (19,5%).

- Jeśli przebadane osoby posiadają orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, to w większości jest to stopień umiarkowany (66,7%).

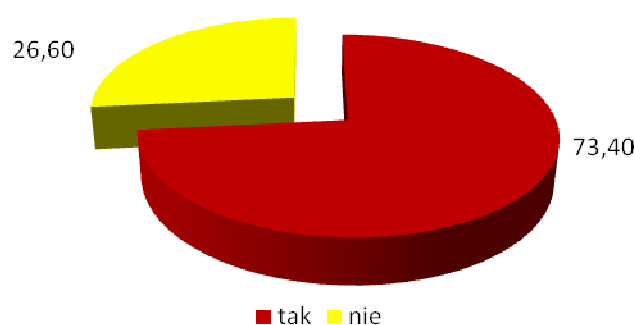
Jaki stopień niepełnosprawności Pan(i) posiada? (w %)

Aktywność zawodowa osób bezdomnych

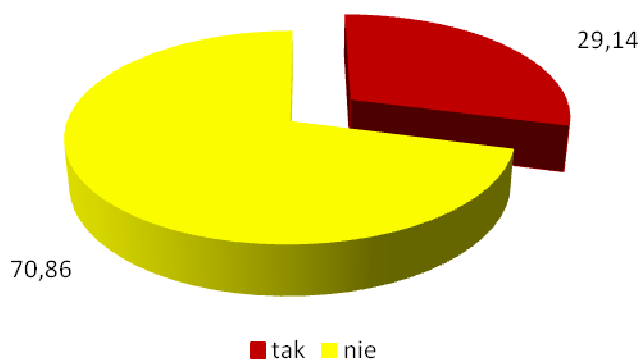
- Z przeprowadzonych w roku 2007 badań wśród gdyńskich osób dotkniętych bezdomnością wynika, że prawie trzy czwarte z nich (73,4%) zadeklarowało, iż posiada kwalifikacje do wykonywania zawodu. Z przeprowadzonych badań wynika, że posiadanie kwalifikacji zawodowych częściej deklarują mężczyźni (79,6%) niż kobiety (57,6%), osoby z wykształceniem zawodowym bądź wyższym oraz osoby mieszkające w placówkach dla osób bezdomnych.

Czy posiada Pan(i) kwalifikacje zawodowe? (w %)

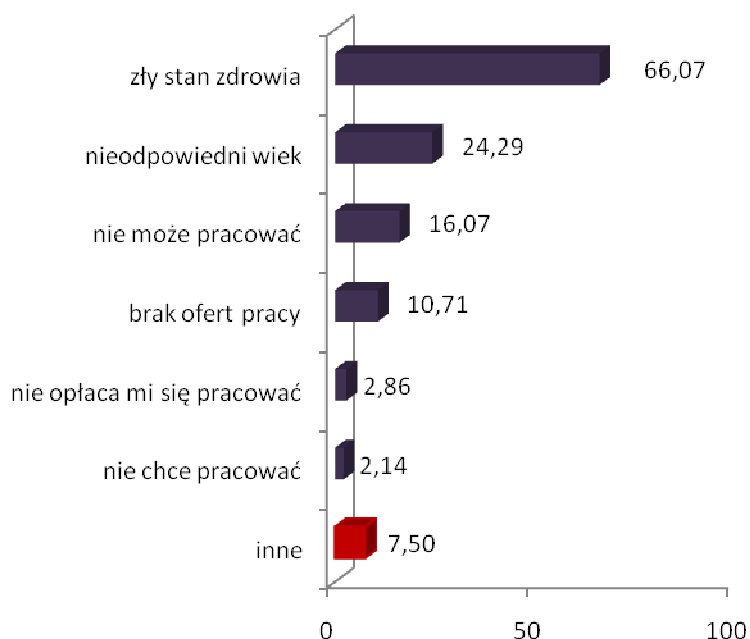
- Posiadanie kwalifikacji zawodowych nie warunkuje podjęcia zarobkowej pracy. Jedynie co czwarta badana osoba przyznaje się do tego, że pracuje zarobkowo (29,1%).
- Jeśli respondenci podejmują pracę to jest to zazwyczaj praca nielegalna. Aż 60,3% osób aktywnych zawodowo zadeklarowało, że pracuje nie pozostając w jakimkolwiek stosunku pracy ze swoim pracodawcą.

Czy pracuje Pan(i) zarobkowo? (w %)

- Najczęstszą przyczyną niepodejmowania pracy przez gdyńskich bezdomnych jest zły stan zdrowia (66,1%) oraz nieodpowiedni wiek (24,3%). Na zły stan zdrowia częściej powołują się mężczyźni (72,4%) niż kobiety (46,4%) oraz osoby przebywające w placówkach dla osób bezdomnych (67,1%).

Dlaczego Pan(i) nie pracuje? (w %)

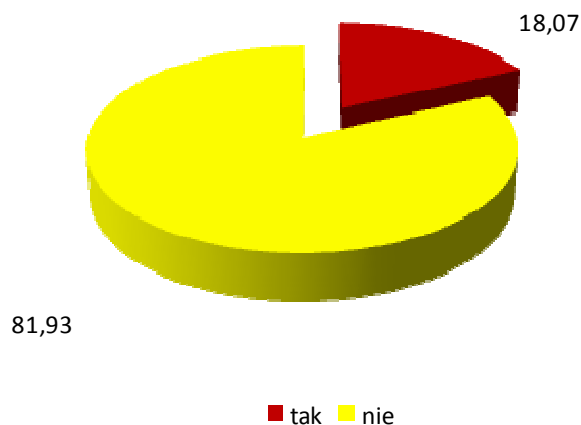

- 18,1% badanych wciąż zarejestrowana jest w urzędach pracy jako osoby bezrobotne. Wskaźnik ten jest zdecydowanie niższy od wykazanego dla całego Województwa Pomorskiego (27,9%).
- 31,4% gdyńskich osób dotkniętych bezdomnością przyznała się do posiadania zadłużenia finansowego. Zobowiązania finansowe, zgodnie z oczekiwaniami, częściej

posiadają mężczyźni (34,3%) niż kobiety (24,3%) i zapewne jest to związane z zasądzonym długiem alimentacyjnym.

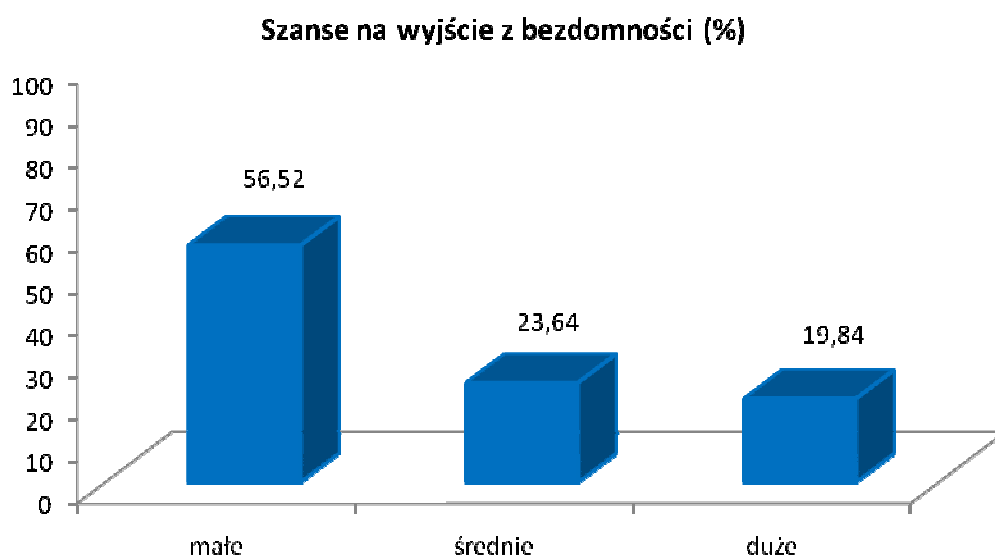
Czy jest Pan(i) zarejestrowany jako osoba bezrobotna lub poszukująca pracy w Urzędzie Pracy? (w %)

Szanse na wyjście z bezdomności

- Po raz pierwszy w historii badań socjodemograficznych postanowiono w sposób pilotażowy przeprowadzić analizę statystyczną dotyczącą szans wyjścia z bezdomności. Pomysł jej dokonania zrodził się dzięki zaangażowaniu pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gdyni, który jest w trakcie wypracowywania spójnej koncepcji przeciwdziałania bezdomności (aspekt profilaktyki) oraz ograniczania jej skutków (aspekt interwencyjny). Głównym celem podejmowanych czynności było określenie, jaki odsetek osób bezdomnych w województwie pomorskim ma realne szanse na usamodzielnienie się.
- W trakcie operacjonalizacji interesującego obszaru wybrano zmienne mogące mieć zasadniczy wpływ na wyjście z bezdomności. W toku dyskusji ustalono, że największe szanse na wyjście z bezdomności mają osoby, które spełniają następujące warunki:
  - są młode,
  - krótko przebywają w bezdomności,
  - nie mają orzeczonego stopnia o niepełnosprawności,
  - korzystają z oferowanych narzędzi aktywnej integracji,
  - deklarują bardzo dobry bądź dobry stan zdrowia,

- pracują zarobkowo,
  - posiadają inne źródła dochodu,
  - nie mają długów.
- Na podstawie powyższych cech przyporządkowano każdej odpowiedzi punkty określając kierunek, zgodnie z którym, im większe szanse ma osoba na wyjście z obszaru problematyki bezdomności, tym więcej punktów może uzyskać.
  - Jak wskazują dane zawarte na poniższym wykresie 56,5% osób dotkniętych bezdomnością ma małe szanse na trwałe wyjście z obszaru problematyki bezdomności, zaś prawie co czwarta dorosła osoba biorąca udział w badaniu (23,6%) ma szanse średnie. Co piąta przebadana osoba (19,8%) osiągnęła poziom 18 punktów i znalazła się w grupie osób o wysokim prawdopodobieństwie trwałego usamodzielnienia się.

- Warto zwrócić uwagę, że większe szanse na usamodzielnienie się mają osoby, które nie zamieszkują w placówkach dla osób bezdomnych bądź nie przebywają w zakładach karnych, szpitalach.
- Z przeprowadzonych badań wynika, że największe szanse na wyjście z kręgu problematyki bezdomności mają osoby aktywnie realizujące Indywidualne Programy Wychodzenia z Bezdomności (51,7%) zaś najmniejsze szanse mają osoby przebywające w szpitalach oraz w placówkach dla osób bezdomnych. Na drugim miejscu pod względem wysokiego prawdopodobieństwa usamodzielnienia się znalazły się osoby zamieszkujące altanki na terenach ogródków działkowych (33,9%).

Rekomendacje

- Procesem zachodzącym wśród populacji osób bezdomnych w województwie pomorskim jest jej starzenie się. Oznacza to, że w najbliższym czasie należy spodziewać się, że głównym odbiorcą pomocy kierowanej przez ośrodki pomocy społecznej oraz organizacje pozarządowe dla osób bezdomnych w dużej mierze stanie się osoba w podeszłym wieku.
- W dalszych latach w Gdyni należy spodziewać się kolejnych przesunięć w stronę fazy trwałej i zmniejszenia prób wyjścia z bezdomności⁴.
- Zawsze należy informować i oferować osobie potrzebującej pomoc, nawet jeśli osoba bezdomna w sposób ciągły odmawia jej.
- Oferowana pomoc nie może utrzymywać stanu bezdomności.
- Konieczne jest zacieśnienie współpracy między placówkami medycznymi a systemem pomocy osobom bezdomnym.
- Należy ukierunkować pracę z osobą bezdomną w kierunku dbania o własne zdrowie.
- Konieczne jest zwiększenie działań aktywizujących osoby bezdomne, które posiadają orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu lekkim.
- Należy wprowadzić rzetelną diagnozę stanu zdrowia osób bezdomnych, wykonywaną przez profesjonalny personel w dniu przyjęcia do placówki dla osób bezdomnych.
- Należy zwiększyć dostępność konsultacji psychologicznych i psychoterapeutycznych w zakresie pomocy psychicznej osobom bezdomnym.
- Konieczna jest większa aktywizacja zawodowa młodych osób bezdomnych.
- Konieczne jest wprowadzenie specjalizacji placówek dla osób bezdomnych w celu zwiększenia skuteczności oferowanej pomocy.

---

⁴ Badania metodologiczne problematyki bezdomności wskazują na następujące fazy procesu przebywania w bezdomności: faza wstępna (0-2 lata), faza ostrzegawcza trwająca od 2 do 4 lat, faza adaptacyjna trwająca od 4 do 6 lat, faza chroniczna od 6 do 10 lat, faza bezdomności trwałej trwającej więcej niż 10 lat – bezdomny traci wszelką motywację do podejmowania prób wyjścia z bezdomności, nie potrafi samodzielnie funkcjonować w społeczeństwie. Bardzo często uzależniony jest od otrzymywanej przez ostatnie dziesięć lat pomocy.

IV. ZASOBY W PRACY NA RZECZ OSÓB BEZDOMNYCH

1. Placówki Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gdyni świadczące pomoc osobom bezdomnym:

Zespół ds. Bezdomnych - ul. Działowskiego 11, Gdynia

W skład Zespołu wchodzi 6 etatów pracowników socjalnych, 1,5 etatu pracownika ds. realizacji świadczeń, 1 etat streetworkera, 0,5 etatu prawnika i Kierownik. Głównym zadaniem Zespołu jest udzielenie kompleksowej pomocy osobom bezdomnym zamieszkałym lub przebywającym na terenie Gdyni. Na 1 pracownika socjalnego przypada ok. 100 środowisk. Zespół zajmuje się również analizą i oceną zjawiska bezdomności na terenie Gdyni oraz podejmuje działania zmierzające do poprawy ich sytuacji. Takie działanie wymaga szerokiej współpracy z innymi podmiotami m.in. Straż Miejska, Policja, SOK, Pogotowie Ratunkowe, Urząd Pracy, Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień, Szpitale, Przychodnie, Rady Dzielnic, organizacje pozarządowe.

Podstawowe działania Zespołu to:

- Rozpoznawanie i ustalanie potrzeb osób bezdomnych.
- Kierowanie klientów do odpowiednich schronisk na terenie Gdyni oraz Gdańska.
- Realizowanie Indywidualnych Programów Wychodzenia z Bezdomności.
- Lustracja miejsc niemieszkalnych, w których przebywają osoby bezdomne.
- Wizytowanie i kontrola ośrodków dla bezdomnych.
- Współpraca i koordynacja działań służb miejskich na rzecz osób bezdomnych.
- Udzielenie pomocy finansowej i rzeczowej oraz poradnictwa prawnego i psychologicznego.

Zespół Opiekuńczy - ul. Fredry 3, Gdynia

W skład placówki wchodzi: Dzienny Dom Pomocy Społecznej dla Seniorów, Dom Samotnej Matki, Schronisko dla Bezdomnych Kobiet oraz Mieszkania Chronione. Placówka zapewnia osobom bezdomnym całodobowe schronienie, posiłek, pracę socjalną, opiekę pielęgniarską i lekarską.

Tymczasowy Ośrodek Opiekuńczy - ul. Chwarznieńska 93, Gdynia

Schronisko dla bezdomnych mężczyzn zapewniające osobom bezdomnym całodobowy pobyt, posiłek, pracę socjalną, opiekę pielęgniarzką.

- 2. Organizacje pozarządowe współpracujące z MOPS w Gdyni świadczące pomoc osobom bezdomnym (na zasadach przetargu lub wyłonione w drodze konkursu ofert). Stan na 31.08.2008r.**

Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne - ul. Jana z Kolna 28, Gdynia

- Schronisko przeznaczone dla mężczyzn uzależnionych od alkoholu zapewniające wsparcie terapeuty uzależnień, pielęgniarki, jeden posiłek dziennie; Placówka kieruje również osoby do pozamiejskich ośrodków terapii uzależnień.

Towarzystwo Wspierania Potrzebujących „Przystań” - ul. Mostowa 1A, Gdańsk

- noclegownia dla mężczyzn, czynna od 18⁰⁰ do 8⁰⁰ zapewniająca jeden gorący posiłek dziennie.

Stowarzyszenie ALTER EGO - ul. Leszczyński 153, Gdynia

- schronisko dla rodzin oferujące pracę socjalną, terapię dla dzieci prowadzoną przez pedagoga, 3 posiłki.

Bełchatowskie Centrum Pomocy Bliźniemu Monar – Markot - ul. Czapliniecka 19b, Bełchatów

- placówka oferująca schronienie z jednym posiłkiem dziennie.

Schroniska Stowarzyszenia na Rzecz Osób Bezdomnych Dom Modlitwy Agape,

- Borowy Młyn 22,

- Nowy Staw ul. Mickiewicza 32,

- Szawałd 16,

- Sztum ul. Żeromskiego 8,

- Kraśniewo 39

- oferta przeznaczona dla mężczyzn i kobiet, osób w podeszłym wieku, chorych, wymagających całodobowej opieki, zaburzonych psychicznie; Placówki zapewniają pomoc psychologa, terapeuty uzależnień, pracownika socjalnego, lekarza.

Stowarzyszenie Opiekuńczo – Resocjalizacyjne PROMETEUSZ – ul. Sucharskiego 1, Gdańsk

- placówka oferująca schronienie dla samotnych kobiet i matek z dziećmi, pracownik socjalny, terapeuta.

Łączna ilość miejsc noclegowych dla osób bezdomnych zabezpieczonych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni wynosi łącznie minimum⁵ 252, w tym:

- Tymczasowy Ośrodek Opiekuńczy i Zespół Opiekuńczy – 117 miejsc
- Schroniska z miejscami kontraktowymi w Gdyni – 80 miejsc
- Schroniska z miejscami kontraktowymi poza Gdynią – 55 miejsc

3. Współpraca między poszczególnymi instytucjami oraz służbami miejskimi na rzecz osób bezdomnych.

Jednym z najważniejszych zadań leżących u podstaw profesjonalnej pomocy osobom bezdomnym jest koordynacja działań i ścisła współpraca ze służbami miejskimi, a także z organizacjami pozarządowymi i kościelnymi na rzecz osób bezdomnych. Odbywa się to poprzez wspólną lustrację miejsc pozaschroniskowych, wymianę informacji, spotkania, konferencje, szkolenia. Wszystkie te działania spowodowały stworzenie lokalnej koalicji na rzecz rozwiązywania problemu bezdomności w Gdyni, a także łagodzenia jego skutków.

W okresie zimowym organizowane są cykliczne spotkania instytucji i służb miejskich zaangażowanych w pomoc osobom bezdomnym.

Współpraca odbywa się w ramach utworzonych i funkcjonujących dokumentów programujących wsparcie dla osób bezdomnych na terenie Gdyni: Gdyńskiego Programu Wychodzenia z Bezdomności (1999) oraz Zarządzeń Prezydenta Miasta Gdyni.

---

⁵ Oznacza to minimalną liczbę miejsc, którą dany podmiot zabezpiecza wyłącznie na potrzeby MOPS w Gdyni

Organizacje rządowe i samorządowe:

- Powiatowy Urząd Pracy,
- Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień,
- Policja,
- Straż Miejska,
- Pogotowie Ratunkowe,
- Straż Pożarna,
- Służba Ochrony Kolei,
- Powiatowy Zespół Orzekania o Niepełnosprawności,
- Ośrodek Interwencji Kryzysowej,
- Centrum Zdrowia Psychicznego,
- Szpitale,
- Wydziały Urzędu Miasta Gdyni,
- Kuratorzy Sądowi.

Organizacje pozarządowe – stan 31.10.2008r.

- Pomorskie Forum na Rzecz Wychodzenia z Bezdomności,
- Polski Komitet Pomocy Społecznej,
- Towarzystwo Pomocy im. Św. Brata Alberta,
- Stowarzyszenie Opiekuńczo – Resocjalizacyjne PROMETEUSZ,
- Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne,
- Stowarzyszenia na Rzecz Osób Bezdomnych Dom Modlitwy Agape,
- Bełchatowskie Centrum Pomocy Bliźniemu,
- Towarzystwo Wspierania Potrzebujących – Przyszań,
- Stowarzyszenie Alter Ego
- Stowarzyszenie Penitencjarne Patronat.

Ponadto na terenie Gdyni wdrożono nową metodę pracy socjalnej – streetworking. Od stycznia 2008r. w Zespole ds. Bezdomnych zatrudniona jest osoba pełniąca rolę streetworkera.

4. Projekty, programy, badania realizowane na rzecz osób bezdomnych

- przygotowanie i realizacja Gdyńskiego Programu Pomocy Bezdomnym – 1999r.
- od 1999r. uczestnictwo w pracach Pomorskiego Forum na Rzecz Wychodzenia z Bezdomności, w tym m.in.:
  - w przeprowadzonych w latach 2001, 2003, 2005 i 2007 badaniach socjodemograficznych osób bezdomnych,
  - w realizowanych projektach: „12 odważnych ludzi”, „Agenda Bezdomności – Standard Aktywnego Powrotu na Rynek Pracy”,
  - w cyklicznych spotkaniach, jak również w wypracowywaniu standardów placówek dla osób bezdomnych, standaryzacji pracy socjalnej z osobami bezdomnymi, wdrażaniu nowatorskich rozwiązań w kwestii pomocy osobom bezdomnym, licznych szkoleniach i konferencjach,
  - w ramach projektu Agenda Bezdomności od października 2005 do października 2007r. na terenie Gdyni pracowało dwóch streetworkerów,
- wypracowanie przez Zespół Interdyscyplinarny tzw. „drzewa problemów”, które szczegółowo opisuje system wsparcia osób bezdomnych, wskazującego główny problem (niedostateczną koordynację działań instytucji zaangażowanych w pracę z osobami bezdomnymi) oraz braki w **systemie**.⁶

V. METODY PRACY Z OSOBAMI BEZDOMNYMI

- **Kontrakt socjalny** - pisemna umowa zawarta z osobą ubiegającą się o pomoc, określająca uprawnienia i zobowiązania stron umowy, w ramach wspólnie podejmowanych działań zmierzających do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej osoby lub rodziny; zawierany głównie na konkretne i nie rozciągnięte w czasie działania pomiędzy pracownikiem socjalnym a klientem.

---

⁶ Roboczy materiał wypracowany przez specjalistów MOPS w zakresie problematyki bezdomności z 2002r.

- **Indywidualny Program Wychodzenia z Bezdomności** - to metoda pracy polegająca na udzieleniu wsparcia prawnego, psychologicznego, informacyjnego oraz finansowego rodzinom i osobom bezdomnym, które zdecydowały się na opuszczenie schronisk i wynajęcie mieszkania czy pokoju. Pomoc finansowa opiera się na partycypowaniu w kosztach wynajmu mieszkania czy pokoju, indywidualnie do posiadanych zasobów. Jednakże główna pomoc to silne wsparcie tych rodzin w znalezieniu pracy, odnowieniu więzi rodzinnych, przekwalifikowaniu się czy też uzupełnieniu wykształcenia. Programy stwarzają realne szanse na wyrwanie się z „zamkniętego kręgu” bezdomności. Podpisanie programu następuje po przeprowadzeniu dokładnej **diagnozy rodzinnej**. Program określa wszelkie kwestie dotyczące funkcjonowania rodziny w środowisku włącznie z etapami i terminami realizacji. Program jest działaniem długofalowym zatwierdzanym przez Kierownika Zespołu ds. Bezdomnych
- **Indywidualne porozumienia** – dotyczą przede wszystkim działań formalnych w zakresie bieżącego uzupełniania dokumentacji.
- **Streetworking** - jest formą pracy socjalnej prowadzonej przez odpowiednio przygotowanych i przeszkolonych pracowników z osobą bezdomną pozostającą poza systemem pomocy instytucjonalnej (poza placówkami zapewniającymi schronienie takimi jak noclegownie, schroniska, domy dla bezdomnych) w jej środowisku, na jej zasadach, w jej tempie i w oparciu o plan, który zaakceptowała. Streetworking jest działaniem realizowanym przez MOPS w Gdyni od listopada 2005r. (w ramach projektu Agenda Bezdomności - Standard Aktywnego Powrotu na Rynek Pracy pracowało na terenie Gdyni 2 streetworkerów). Od stycznia 2008 r. streetworker zatrudniony jest w strukturach MOPS w Gdyni.

VI. BARIERY W PROCESIE USAMODZIELNIANIA OSÓB BEZDOMNYCH

Najważniejsze bariery systemowe dotyczące pomocy i usamodzielniania osób bezdomnych

1. Zbyt wąski zakres działań w obszarze profilaktyki bezdomności i wczesnej interwencji.
2. Niepełna oferta wyspecjalizowanego wsparcia w placówkach dla osób bezdomnych a szczególnie dla osób starszych, długotrwale chorych, wymagających stałej opieki, niedołączonych i uzależnionych.

- Niepełna standaryzacja placówek oraz pracy socjalnej z osobami bezdomnymi w placówkach.
  - Brak wyodrębnionego interwencyjnego punktu przyjęć dla osób bezdomnych zapewniającego doraźną pomoc w postaci noclegu, odzieży, kąpieli i posiłku.
3. Nie do końca określone zasady postępowania w zakresie pomocy osobom bezdomnym pomiędzy:
    - instytucjami pomagającymi osobom bezdomnym,
    - jednostkami organizacyjnymi MOPS.
  4. Wsparcie ze strony specjalistów w środowisku oraz w placówkach dla osób bezdomnych na niewystarczającym poziomie:
    - specjalistów ds. uzależnień
    - psychologów
    - lekarzy specjalistów, w szczególności psychiatry
    - prawników
    - pedagogów
  5. Nieusystematyzowany nadzór procesu usamodzielniania po opuszczeniu placówki oraz harmonizacja ciągłości oddziaływań instytucjonalnych na niewystarczającym poziomie.
  6. Brak możliwości odizolowania osób podejmujących terapię, które przebywają w schronisku od czynnych alkoholików.

Najważniejsze bariery leżące po stronie osób bezdomnych w procesie usamodzielniania się i zwiększania aktywności.

1. Alkoholizm,
2. Postawa bierności wśród osób bezdomnych przejawiająca się w podejmowaniu działań pozorowanych, lenistwie, niechęci do współpracy z personelem ośrodków.
3. Niska samoocena, ograniczona możliwość przemieszczania się usamodzielnianych osób bezdomnych na terenie miasta.
4. Etykietyzacja związana z pobytem w zakładzie karnym.
5. Ograniczona mobilność usamodzielnianych osób bezdomnych na terenie miasta.
6. Brak stałego zameldowania osoby bezdomnej na terenie gminy.

7. Obciążenia alimentacyjne.
8. Brak konsekwencji w realizacji ustalonych form wsparcia.
9. Stereotypy funkcjonujące w społeczeństwie dotyczące osób bezdomnych.
10. Brak konkretnej perspektywy uzyskania stałego miejsca zamieszkania.
11. Ubóstwo w szerokim rozumieniu pojęcia.

Główne bariery dotyczące pomocy i usamodzielniania osób bezdomnych w okresie funkcjonowania Programu, które należy minimalizować w pierwszej kolejności:

Po stronie systemu pomocy	Po stronie osób bezdomnych
<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak systematycznych działań w zakresie profilaktyki bezdomności i wczesnej interwencji. 2. Niepełna oferta wyspecjalizowanego wsparcia w placówkach dla osób bezdomnych, a szczególnie dla osób starszych, długotrwale chorych, wymagających stałej opieki, niedołączonych i uzależnionych. <ul style="list-style-type: none"> – Niepełna standaryzacja placówek oraz pracy socjalnej z osobami bezdomnymi w placówkach, – Brak wyodrębnionego interwencyjnego punktu przyjęć dla osób bezdomnych zapewniającego doraźną pomoc w postaci noclegu, odzieży, kąpieli i posiłku, 3. Niedostatecznie określone zasady postępowania w zakresie pomocy osobom bezdomnym pomiędzy: <ul style="list-style-type: none"> – instytucjami pomagającymi osobom bezdomnym, – jednostkami organizacyjnymi MOPS 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Alkoholizm.

VII. CELE I ZADANIA PROGRAMU

Cele strategiczne:

- Zmniejszenie liczby osób zagrożonych bezdomnością;
- Zwiększenie liczby usamodzielnianych osób bezdomnych;
- Poprawa jakości systemu opieki nad osobami przewlekłe chorymi pozostającymi w obszarze problematyki bezdomności.

Cele szczegółowe:

Cel 1. Zwiększenie liczby systematycznych działań w zakresie profilaktyki bezdomności i wczesnej interwencji.

Zadanie 1.1

Utworzenie planu działań profilaktycznych.

Podstawowe kierunki działań

- 1.1.1. Utworzenie katalogu przesłanek zagrożenia bezdomnością.
- 1.1.2. Wypracowanie dokumentu planu działań profilaktycznych.

Zadanie 1.2.

Wdrożenie działań zaplanowanych w planie profilaktyki bezdomności.

Podstawowe kierunki działań

- 1.2.1. Przeprowadzenie kampanii informacyjnej, oddziaływanie edukacyjne na społeczność lokalną oraz środowiska opiniotwórcze w celu pełnego i rzetelnego rozumienia zjawiska bezdomności i dróg wychodzenia z niej.
- 1.2.2. Zebranie i uzupełnienie propozycji działań w zakresie profilaktyki bezdomności od instytucji i organizacji zaangażowanych w problematykę bezdomności.
- 1.2.3. Realizacja planu działań profilaktycznych.

Cel 2. Zwiększenie udziału osób bezdomnych zdolnych do usamodzielnienia w grupie osób objętych aktywnymi narzędziami wsparcia.

Zadanie 2.1

Doprecyzowanie i wdrożenie zasad pomocy usamodzielnianym osobom bezdomnym w jednostkach organizacyjnych MOPS.

Podstawowe kierunki działań:

2.1.1. Wypracowanie dokumentu formułującego zasady działań pomocowych adresowanych do osób usamodzielnianych.

2.1.2. Przeprowadzenie szkoleń instruktażowych dotyczących wypracowanych zasad pomocy osobom bezdomnym w jednostkach organizacyjnych MOPS.

Cel 3. Uzupelnienie oferty wyspecjalizowanego wsparcia w placówkach dla osób bezdomnych, a szczególnie dla osób starszych, długotrwale chorych, wymagających stałej opieki, niedołączonych i uzależnionych.

Zadanie 3.1

Wyspecjalizowanie wsparcia instytucjonalnego pod kątem świadczenia usług osobom bezdomnym z konkretnych grup problemowych, w szczególności osobom uzależnionym od alkoholu.

Podstawowe kierunki działań:

3.1.1. Powstanie placówki interwencyjnej dla osób bezdomnych.

3.1.2. Dostosowanie zasobów i warunków lokalowych do realizacji wsparcia poszczególnych grup problemowych.

3.1.2.1. Rozbudowa i dostosowanie Tymczasowego Ośrodka Opiekuńczego do standardów placówki opiekuńczej dla mężczyzn - Domu dla Osób Bezdomnych.

3.1.3. Wypracowanie oferty wsparcia instytucjonalnego dla bezdomnych kobiet wymagających stałej opieki.

Zadanie 3.2

Wprowadzenie standardów pracy socjalnej i terapeutycznej dla poszczególnych grup problemowych, w szczególności dla osób uzależnionych od alkoholu.

Podstawowe kierunki działań:

3.2.1. Wprowadzenie standardów wypracowanych w ramach Pomorskiego Forum na Rzecz Wychodzenia z Bezdromności do istniejącego systemu wsparcia osób bezdomnych na terenie Gdyni.

3.2.2. Przeprowadzenie cyklu szkoleń pracowników zaangażowanych w problematykę bezdomności dotyczących wypracowanych standardów.

3.2.3. Dostosowanie zasobów kadrowych do realizacji standardów.

CEL	ZADANIE	KIERUNKI DZIAŁAŃ		OSOBA ODPOWIEDZIALNA	CZAS REALIZACJI	UWAGI
1. Zwiększenie liczby systematycznych działań w zakresie profilaktyki bezdomności i wczesnej interwencji	1.1. Utworzenie planu działań profilaktycznych	1.1.1. Utworzenie katalogu przesłanek zagrożenia bezdomnością		Kierownik Zespołu ds. Bezdomnych	11/2008	
		1.1.2. Wypracowanie dokumentu planu działań profilaktycznych			05-12/2008	
	1.2. Wdrożenie działań zaplanowanych w planie profilaktyki bezdomności	1.2.1. Przeprowadzenie kampanii informacyjnej, oddziaływanie edukacyjne na społeczność lokalną oraz środowiska opiniotwórcze w celu pełnego i rzetelnego rozumienia zjawiska			09/2008 – 06/2009	
		1.2.2. Zebranie i uzupełnienie propozycji działań w zakresie profilaktyki bezdomności od instytucji i organizacji zaangażowanych w problematykę bezdomności			01-03/2009	
		1.2.3. Realizacja planu działań profilaktycznych			04/2009 – 12/2011	
2. Zwiększenie udziału osób bezdomnych zdolnych do usamodzielnienia w grupie osób objętych aktywnymi narzędziami wsparcia	2.1. Doprecyzowanie i wdrożenie zasad pomocy usamodzielnianym osobom bezdomnym w jednostkach organizacyjnych MOPS	2.1.1. Wypracowanie dokumentu formułującego zasady działań pomocowych adresowanych do osób usamodzielnianych		Z-ca Dyrektora MOPS	09/2008 – 05/2009	
		2.1.2. Przeprowadzenie szkoleń instruktażowych dotyczących wypracowanych zasad pomocy osobom bezdomnym w jednostkach organizacyjnych MOPS			06/2009 – 12/2009	

CEL	ZADANIE	KIERUNKI DZIAŁAŃ		OSOBA ODPOWIEDZIALNA	CZAS REALIZACJI	UWAGI	
3. Uzupełnienie oferty wyspecjalizowanego wsparcia w placówkach dla osób bezdomnych a szczególnie dla osób starszych, długotrwale chorych, wymagających stałej opieki, niedołączonych i uzależnionych	3.1. Wyspecjalizowanie wsparcia instytucjonalnego pod kątem świadczenia usług osobom bezdomnym z konkretnych grup problemowych, w szczególności osobom uzależnionym od alkoholu	3.1.1. Powstanie placówki interwencyjnej dla osób bezdomnych		Z-ca Dyrektora MOPS	06/2008 – 10/2009		
		3.1.2. Dostosowanie zasobów i warunków lokalowych do realizacji wsparcia poszczególnych grup problemowych	3.1.2.1. Rozbudowa i dostosowanie Tymczasowego Ośrodka Opiekuńczego do standardów placówki opiekuńczej dla mężczyzn - Domu dla Osób Bezdomnych	Z-ca Dyrektora MOPS Kierownik TOO	06/2009 – 12/2009		
		3.1.3. Wypracowanie oferty wsparcia instytucjonalnego dla bezdomnych kobiet wymagających stałej opieki		Kierownik ZO	09/2008 – 12/2009		
	3.2 Wprowadzenie standardów pracy socjalnej i terapeutycznej dla poszczególnych grup problemowych, w szczególności dla osób uzależnionych od alkoholu	3.2.1. Wprowadzenie standardów wypracowanych w ramach Pomorskiego Forum na Rzecz Wychodzenia z Bezdomności do istniejącego systemu wsparcia osób bezdomnych na terenie Gdyni			Z-ca Dyrektora MOPS	09/2008 – 12/2011	
		3.2.2. Przeprowadzenie cyklu szkoleń pracowników zaangażowanych w problematykę bezdomności dotyczących wypracowanych standardów			Kierownik Zespołu ds. Bezdomnych, TOO, ZO	09/2009 – 12/2011	
		3.2.3. Dostosowanie zasobów kadrowych do realizacji standardów			Z-ca Dyrektora MOPS	01/2009 – 12/2011	

VIII. MONITORING I EWALUACJA

Monitoring - proces polegający na ustalaniu postępu w realizacji programu prowadzony przez zespół wdrażający, zaangażowany bezpośrednio w realizację działań.

Realizowany będzie przez zespół wdrażający prowadzony przez Zastępcę Dyrektora MOPS ds. osób bezdomnych i problemów rynku pracy.

Zadania zespołu monitorującego to między innymi, przeprowadzanie przeglądu postępu realizacji zadań programowych w odniesieniu do zapisów zawartych w harmonogramie realizacji programu.

Monitorowanie zadań programowych oparte jest na informacjach przekazywanych w raportach ustnych podczas cyklicznych protokołowanych spotkań.

Za monitorowanie szczegółowych kierunków działań odpowiedzialne są osoby wskazane w dokumencie programu (tabela).

Raporty ustne przekazywane podczas cyklicznych protokołowanych spotkań powinny zawierać następujące dane: opis wykonanych w określonym czasie działań, informacje na temat merytorycznego postępu realizacji działań w stosunku do wyznaczonych celów, jeśli występują: przyczyny różnic, wyjaśnienie opóźnień, potencjalne problemy, a także informacje dotyczące działań informacyjnych i promujących.

Innym źródłem danych do procesu monitorowania jest dokumentacja sporządzana przy realizacji szczegółowych działań.

Częstotliwość czynności monitorujących: średnio trzy razy w roku.

Ewaluacja programu odbywa się w oparciu o dane i dokumenty uzyskane w procesie monitorowania programu oraz inne dokumenty, które mogłyby zawierać przydatne informacje.

Proces ewaluacji programu ma na celu ocenę wdrażania programu pod kątem adekwatności podejmowanych działań, ich efektywności, tempa realizacji programu, skuteczności metod zastosowanych w realizacji.

Proces ewaluacji powinien dostarczyć wnioski co do kształtu dalszej pracy w ramach programu.

Ewaluacja programu realizowana będzie przez zespół wdrażający prowadzony przez Zastępcę Dyrektora MOPS ds. Bezdomności.

Częstotliwość ewaluacji programu - jeden raz w roku.

Dokumentem potwierdzającym przeprowadzenie ewaluacji jest półroczny raport z realizacji programu.

Źródła finansowania zadań programowych.

Wszystkie zadania ujęte w Programie finansowane będą z budżetu miasta w ramach środków przeznaczonych na pomoc społeczną. Szczególne inicjatywy projektowe, które wyłonią się w procesie wdrażania Programu finansowane będą z dostępnych zewnętrznych źródeł, np. programy rządowe, środki EFS i inne.

Proces tworzenia dokumentu i konsultacji społecznych.

Dokument został wypracowany przez Zespół 5 specjalistów Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej zajmujących się wsparciem osób bezdomnych w Gdyni. Wersję roboczą Programu rozesłano do 15 podmiotów zaangażowanych w problematykę bezdomności. Otrzymano zwrotnie 15 uwag od 4 organizacji i instytucji. Uwagi zostały uwzględnione w dokumencie.